

Sulyok Gábor

Becsomagolt megváltás

Kezdetben még, a teológiai, dogmatikai felépítmény létrejötte előtt – vélhetően az eredeti jézusi gondolatvilág szerint – a názáreti Jézushoz kapcsolódó sajátos életmód- és gondolkodásmód-változással egybekapcsolódott közösségi erőként indult el minden. Pálnál már megjelent a teológia, a hit és a tudás egymásnak feszülése. Évszázadokkal később, Aquinói Tamással indult el az a folyamat, amely össze akarta kapcsolni a teológiát az arisztotelési filozófiával. Ennek folyamán bizonyos *fel nem tehető* kérdések kapcsán megfogalmazódott a teológia feljebbvaló voltának fogalma az ismert hivatkozással: a filozófia csupán a teológia kiszolgálója (*ancilla theologiae*) lehet. Sajnálatos módon ez éppen a legfontosabb kérdésekben azzal vált egyenlővé, hogy a teológia automatikusan felülírta a filozófiát, különösképpen az ontológiát [lételméletet]. A természetfeletti ismeretek birtokosaként az egyház(ak) jogot formált(ak) arra, hogy a kezdetek félelmetes és végtelen távoli Istene átugorja az ontológiai határokat, és a legtermé-

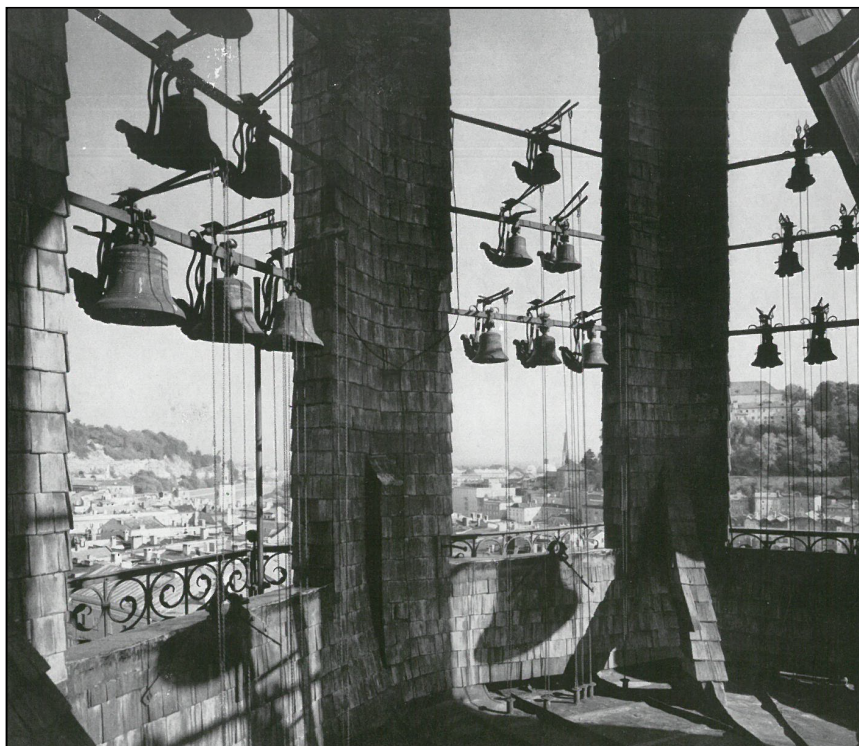
zetesebb módon, teljes mértékben emberszabásúvá változtassák mindazt, amit a transzcendens világról tudni vélnek. Általa és benne olyan boldog isteni ismeretek birtokába jutottak, mint a haragvó, vérig sértett, egyben azonban megbocsátó, elméletileg minden elfelejtő Isten, aki kívánságaink szerint alkalmazkodik vágyainkhoz, elvárásainkhoz, és így minden kérdésre tökéletes, isteninek definiált válaszokkal leszünk megvilágosítva. Ezeket a válaszokat azután önhatalmúan istenivé magasztosították, és olyan igazságokat, dogmákat állapítottak meg, amelyeket elfelejtettek előzetesen becsületesen egyeztetni azzal, akire vonatkoztak. A filozófia egyértelművé teszi, hogy a véges és végtelen, a tökéletlen és tökéletes, az emberi és isteni között nem mennyiségi különbség van, de még a minőségi megkülönböztetés sem fejezi ki a lényegét, hiszen ontológiai síkon a kettő egyszerűen „teljesen” más.

Tudnunk kell, hogy Isten, akár honnan és akárhogyan nézzük, nem egy közülnk, hanem elképzelhetetlen távolságban van gondolataink-

tól, megoldásainktól és dogmáinktól. Amit mi Istenről és az isteni dolgokról tudunk, gondolunk és megfogalmazunk, kivétel nélkül antropomorf kijelentések, mivel jobbára csupán azt tudjuk megfogalmazni, még ha Jézusra hagyatkozunk is, hogy mi nem és milyen nem az Isten. Mi csupán arra vagyunk képesek, hogy felfogjuk: ahogyan az Istent érzékeljük, jelenvalóságát megtapasztaljuk, az olyasmí, ami nem azonosítható szokásos evilági tapasztalatainkkal, így csak a bennünk kialakult transzcendens tudati képet tudjuk azonosítani Istennel.

Ezen előzetes töprengés után térjünk rá a kereszténység legalapvetőbbnek vett igazságára, a megváltásra. Az emberek jelentős része valójában nem tud mit kezdeni a megváltással. Valljuk be, sokan még a vallásosnak mondottak közül sem. Ha mégis gondolnak valamire, nagy valószínűség szerint valami fölfoghatatlan misztikus jócselekedetre, szelíd, elnéző isteni gesztusra gondolnak, aminek lényege, hogy soha, semmiképpen ki nem érdemelhető. Valamiféle isteni meg gondolatlan-ság vagy következtelenség tétova következménye az egész? Némely ember előtt hasonlóként háborúban elfogott hadifoglyok jelennek meg, vagy egy kicsit *korszerűbben* fogalmazva, terrortámadásból való szabadulásként kap értelmet. Persze a kérdés az, hogy mi köze ennek a valós emberi élethez, illetve ember és Isten kapcsolatához? A legtöbb ember azonban megelégszik azzal, hogy különböző szertartások által részesedjen valamiféle rituális jámborságban, és ezzel *szolgálja meg* saját megváltását.

Azok számára sem könnyebb az értelmezés, akik kiemelkedő teológiai ismeretekkel rendelkeznek, sőt! Az eléggé nyilvánvaló, hogy az alapot képező ősbűn sokkal több kérdést vet fel, mint amennyit általa és a hozzákapcsolt megváltással megoldani remélünk. *Gustave Le Bon*, a szociálpszichológia jeles francia képviselője nyomán kérdezhetjük mi is: Vajon Európa népei

nem tartották megdönthetetlen igazságnak közel kétezer év óta azt a vallásos tételt, amely szerint az Isten haragja csak véres áldozattal szelídíthető meg és fordítható meg, hasonlóan a megvetett Molok-áldozatokhoz? Évszázadokon keresztül nem vették észre annak bosszantó értelmetlenségét és tarthatatlanságát, hogy egy isten a saját fián álljon szörnyű bosszút egyik teremtményének engedetlensége miatt? (Gustave Le Bon: A tömegek lélektana Budapest, 1913, 134-135. o.) Hogyan lehet, hogy ugyanaz az Isten olyan törvényt hoz, amely őrá nem érvényes? Hogyan tilthatja meg az embernek az emberáldozatot, ha ő maga ezt követeli elégtételül az ember életéért cserébe? Hiszen azt olvassuk Mózesnél: „Magzatodat ne add oda, hogy elégessék a Moloknak! Meg ne gyalázd Istened nevét! Én vagyok az Úr!” (3Móz 18,21) „Mondd meg Izrael fiainak: Ha Izrael fiai közül vagy az Izraelben tartózkodó jövevények közül valaki odaadja gyermekét a Moloknak, halállal lakoljon: kövezzék meg az ország népe! Én is ellene fordulok az ilyen embernek, és kiirtom népem közül, mivel a Moloknak adta gyermekét, és ezzel tisztátalanná tette szent helyemet, és meggyalázza szent nevemet.” (3Móz 20,2-3)

Mindenekelőtt meg kell vizsgálnunk, hogy mit keresünk mi az isteni világban, megfordítva, az isteni tekintet miért botránkozik meg azon, amit ő alkotott? – Az ember képes arra, hogy cselekedetével megcsonkítsa az isteni tökéletességet és végtelen boldogságot? – Hogyan sérülhet az isteni végtelen tökéletesség és mindenhatóság a tökéletlen lét tökéletlensége által? – A szabad akarattal teremtettségéből hogyan következik a szabadság egyirányúsítása? – Hogyan eszkalálódhat egyetlen teremtmény egyetlen cselekedete az egész emberiség örökös és jóvátehetetlen megbélyegzésévé, sőt az egész kozmosz megszenteltségének? – Hogyan hozhatja helyre az istensérelmet az, ha Isten önmagát megöli a fiában? – Kérdések, amelyekre tudjuk a kötelező választ – de vajon ezek valóban válaszok-e?

Tegyük fel a legelső kérdést: Mit jelent a megváltás? Nyilvánvalóan jelenti, hogy az Isten összebarátkozik az emberrel. Na de ahhoz, hogy ez megtörténjen, előbb az Istenen belül valaminek változnia kell. Az Isten meg tud változni? De hiszen a Biblia is azt mondja, hogy Isten örök, változhatatlan valóság, „nincs

benne változás, sem árnyéka a változandóságnak” (Jakab 1,17).

Azt is tudjuk, hogy pozitív értelemben sem lehet megváltoztatni, hiszen kegyelmét nem a mi cselekedeteink okán adja, mert az üdvösségnek, vagyis a megváltásnak nincs emberi feltétele. Kegyelmet ingyen adja a nekünk, ahogy a Biblia mondja: „Kegyelemből van üdvösségetek hit által, és ez nem tőletek van: Isten ajándéka; nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék” (Ef 2,8-9).

A következő kérdés: Ha Isten kezdettől fogva szereti azt, amit teremtett, hiszen így olvassuk: „Látta Isten, hogy mindaz jó, amit teremtett”, tehát szeretni valónak ítélte, mit kellett benne megváltoztatni, hogy a megváltás megtörténjen? – Gonoszul fogalmazva: Csak egy földi halálba fulladt vendégség eredményeként tudta fiával megbeszélni az ember üdvösségének kérdését? Nem tűnik túlzottan meggyőzőnek! Sokkal inkább úgy tűnik, a megváltás az Isten természetéből szükségszerűen adódó tulajdonság. A izajási „ebed Jahve” szellemesnek mondható páli újraértelmezése¹ kísértetiesen emlékeztet az egyik babiloni agyagtábla mondandójához: „Egy istent kell feláldoznunk avégből, hogy véreből embert teremtsünk! ... Megkötözve vitték (Kingut) Éa elé, büntetésből fölvtágták az ereit, véreből gyúrtak embert, istenek szolgálatát bízva rá ...” (Gilgames, Agyagtáblák üzenete, Budapest, 1966, 39-40. o.) Hasonló mitikus történet akad még ezen kívül is, s ezeknek a célja az ember megmentése. Bizonyára sokan úgy érzik, hogy csúfot üzök a megváltásból, valójában azonban megkísérlem logikusan végiggondolni, amit éppenséggel a Biblia szövege nyomán tudni és érteni, értelmezni lehet, hozzátevé az, amit az ember a maga Istenet kereső vágyaival emberi mértékűvé igyekszik varázsolni.

A megváltás Isten barátsága, ami a kezdetektől megvan. Ennek az elképesztő valóságnak a grandiózus voltát nem tudja növelni az, hogy az ember milyen óriás vagy törpe, igaz vagy bűnös. Alapvetően azt jelenti, hogy az Isten nagyra becsüli barátját, ahogy már a kezdetek is erre utalnak, hiszen így olvassuk: „Megteremtette tehát Isten az embert a maga képére, Isten képére teremtette őt, férfinak és nőnek. Megáldotta őket, és ezt mondta nekik: Szaporodjatok és sokasodjatok, töltsétek be a földet! Hajtsátok uralmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain, az

ég madarain, és minden állaton, ami mozog a földön” (1Móz 1,27-28)!

Másrésről azzal, hogy az embernek megváltásra van szüksége, hogy a bűn teljesen megfosztja az embert az élethez való jogától, hogy Jézusnak kellett beugrania helyettünk annak érdekében, hogy visszaszerezze számunkra az élethez való jogot – mindez ellentmondásban van Isten örök bizalmával. A mai embereknek, ha egyáltalán hisznek Istenben, arra a bizonyosságra van szükségük, hogy Isten feltétel nélkül az ő oldalukon áll, az első lélegzetvételtől az utolsóig.² Ennél többet Isten nem adhat és az ember nem kívánhat, csak annyira hozzászokunk a különféle szertartásokba csomagolt Jézushoz és megváltásához, hogy nélküle kiüresítettnek érezzük Istent, küldöttjét és üzenetét. Persze ha őszinték vagyunk, nem is tudjuk, mit jelent ez! Isten olyan messzeségben van földi létünkötől, hogy csak analógiákon, sokszor már-már bántóan gyenge emberi csomagolásban tudjuk megragadni lényegét. Ezért nem hiábavaló az eposz, a megrendezettség, a kosztüm, a dal, a színpad, a koreográfia, mert így sejtésünk lehet arról, hogy mi közünk van Istenhez. Jézus sohasem akart szertartás részévé lenni, mert számára a megváltás az isteni élet földi, mindennapos jelenlétét jelentette. Neki elég volt ez!

Mi kell még nekünk, hogy részei lehessünk a jézusi megváltásnak??? Talán semmi, csak szoktatni kell a szemünket, a fülünket, a szívünket, hogy meglássuk, meghalljuk azt, ami nem látható, nem hallható, a transzcendens valóság részét. Lehet, hogy ennek az lesz az ára, hogy a teológia szegényebb lesz egy traktátussal, de a valóság a miénk marad, csak a köntösét kell odaáldoznunk.

Sulyok Gábor

¹ Pál szerint az „ebed Jahve”, vagyis az „Isten szolgája” egyenlő az Isten egyszülött fiával, és mivel Pál fellépése, levelezése valójában megelőzte az evangéliumok végleges megfogalmazását, nem zárható ki, hogy a páli sajátos bűnbakteória (Róm 5,1-11) hatással volt azok végső megfogalmazására, a teológiai háttér megszerkesztésére.

² Klaus-Peter Jörns (evangélikus teológus): Kultúra előtti emberkép?; in: „Érted vagyok”, 2017. október.